

Rafał Kupczak

"Antropologia", S. Janeczek, Lublin 2010 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 47/3, 134-139

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wiecznemu sceptycyzmowi obejmował zaledwie dwa referaty (Côté oraz Lagerlund), to jednak okazał się jedną z najbardziej ciekawych oraz owocnych naukowo sekcji całej konferencji.

Ponadto filozofii średniowiecznej poświęcone były sekcje *The Making a Political Thought*, *The Life and Work of St. Anselm*, *Nature and Word in Medieval Philosophy* oraz *Catherine of Siena: life and work*.

Kongres w Kalamazoo niewątpliwie stanowił ważne wydarzenie w naukowym świecie mediewistyki. Bogactwo tematyki kilkuset przedstawionych podczas konferencji referatów sprawił, że udział w *46th International Congress on Medieval Studies* okazał się niezwykle owocną płaszczyzną wymiany myśli mediewistów reprezentujących bardzo różne wątki badań nad średniowieczem.

Antropologia, red. S. Janeczek, Seria: *Dydaktyka filozofii*, t. 1, WN KUL, Lublin 2010, ss.289.

Recenzowana publikacja jest pierwszym tomem z planowanej serii wydawniczej poświęconej dydaktyce poszczególnych dyscyplin filozofii, ujmowanych w aspekcie ich związków ze światopoglądem chrześcijańskim. W ramach tej inicjatywy podjęty został temat nauczania antropologii filozoficznej w katolickich uczelniach wyższych. Zawarte w poszczególnych opracowaniach podstawowe informacje mają służyć zachęcić do sięgania po specjalistyczną literaturę.

Jak możemy się dowiedzieć z pierwszych stron recenzowanej książki, głównym celem, jaki przyświecał autorom, było przygotowanie tematycznie spójnej pozycji książkowej, dotyczącej problematyki antropologicznej, a skierowanej zarówno do wykładowców akademickich, jak i studentów.

We wprowadzeniu do omawianej publikacji zawarto *Słowo przewodniczącego Rady Naukowej Episkopatu Polski* ks. bp. prof. Andrzeja Dziuby oraz *Przedmowę* przygotowaną przez redaktora tomu ks. prof. Stanisława Janeczka. Jak zauważa A. Dziuba: „Od dłuższego już czasu wzrasta w Polsce zapotrzebowanie na rzetelne wprowadzenia do fi-

lozofii. Propozycją odpowiedzi jest inicjatywa Sekcji Wykładowców Filozofii Uczelni Katolickich w Polsce, która rozpoczyna serię wydawniczą *Dydaktyka Filozofii*. Edycja ma objąć wszystkie ważniejsze dyscypliny filozofii. Jest to inicjatywa godna szczerzego uznania, a jednocześnie i nadziei, nie tylko w płaszczyźnie dydaktycznej. (...) Niech rozpoczęte dzieło, z czasem rozrastające się o kolejne tomy, będzie dojrzałym owocem myśli ludzkiej i dziełem Ducha Prawdy” (s. 8–9). Janeczek zaś w *Przedmowie* pisze: „Profesorom filozofii w uczelniach katolickich ośmielam się przedstawić tom poświęcony problematyce antropologicznej, stanowiący rozbudowane pokłosie zebrania Sekcji Wykładowców Filozofii Uczelni Katolickich w Polsce 11 marca 2010 r. na KUL” (s. 12).

W myśl autora *Przedmowy* i jednocześnie redaktora książki, publikacja ta stanowić ma całość o charakterze monograficznym, przede wszystkim użyteczną w aspekcie dydaktycznym, jednakże posiadającą również walory *stricte* naukowe. I rzeczywiście – niektóre teksty mają charakter czysto badawczy, zaś treść i forma innych jest bardziej dydaktyczna czy też eseistyczna.

Książkę podzielono na trzy tematyczne rozdziały: (1) *Antropologia filozoficzna*, (2) *Antropologia przyrodnicza*, (3) *Refleksje dydaktyka*.

W pierwszym rozdziale znalazły się następujące prace:

- Stanisław Kowalczyk (KUL), *Antropologia filozoficzna – koncepcja, metody, problematyka*;
- Ignacy Dec (PWT, Wrocław), *Mieczysława Alberta Krapca i Karola Wojtyły koncepcja antropologii filozoficznej*;
- Andrzej Maryniarczyk (KUL), Arkadiusz Gudaniec (KUL), *Mieczysława A. Krapca koncepcja antropologii filozoficznej*;
- Rocco Buttiglione (Uniwersytet św. Piusa V, Rzym), *Kilka uwag o sposobie czytania „Osoby i czynu”*;
- Stanisław Judycki (UG), *Istnienie i natura duszy ludzkiej*.

Na rozdział drugi składają się opracowania:

- Jacek Tomczyk (UKSW), *Antropogeneza w ujęciu antropologii przyrodniczej*;
- Marek Słomka (KUL), *Pochodzenie człowieka w perspektywie dialogu nauki i wiary – ewolucjonizm chrześcijański*;

- Piotr Lenartowicz (WSF-P Ignatianum), *Czy empiria biologiczna ma jakieś znaczenie dla filozofii człowieka?*
Trzeci rozdział obejmuje dwie prace:
- Antoni Siemianowski (UAM), *W sprawie nauczania antropologii filozoficznej*;
- Roman Darowski (WSF-P Ignatianum), *Jak wykladać filozofię człowieka?*

Wartościowe i pomocne przy próbie systematyzacji zagadnień antropologii filozoficznej są opracowania znajdujące się w pierwszym rozdziale. Umieszczona jako pierwsza analiza koncepcji, metod i problematyki antropologii filozoficznej, autorstwa wybitnego specjalisty S. Kowalczyka, stanowi doskonale wprowadzenie w meritum problemów antropologii filozoficznej. Prace I. Deca, A. Maryniarczyka, A. Gudańca, R. Buttiglione obracają się wokół koncepcji antropologii filozoficznej przedstawionej przez dwóch znakomitych autorów: Karola Wojtyłę i Mieczysława Alberta Krapca. S. Judycki podjął próbę syntezy głównych składników współcześnie prowadzonych dyskusji, związanych z istnieniem i naturą duszy ludzkiej.

W rozdziale *Antropologia przyrodnicza*, jako pierwsze zostało zaprezentowane opracowanie J. Tomczyka, dotyczące antropogenezy w ujęciu antropologii przyrodniczej. Wypada się zgodzić z Autorem, że cennym postulatem jest wprowadzenie elementów antropologii przyrodniczej w ramach studiów filozoficzno-teologicznych. Postulat ten jest z pewnością realizowany na uczelniach, które reprezentują autorzy przedstawionych opracowań. W swoim artykule, Tomczyk zajmuje się najpierw doprecyzowaniem i zdefiniowaniem takich pojęć, jak: ewolucja, teoria ewolucji, ewolucjonizm. Ten trójpodział staje się podstawą tezy, że aktualne debaty nie dotyczą zachodzenia lub niezachodzenia procesu ewolucji, a raczej kwestii wyboru jednej z wielu teorii ewolucyjnych. Autor w sposób zwięzły omawia ewolucyjną ścieżkę powstawania człowieka, uwzględniając aktualne odkrycia i najpowszechniej przyjmowane interpretacje faktów¹. Wskazuje również na zmiany, jakie ciągle zachodzą w naukach przyrodniczych i przekształcający się, wraz z tymi zmianami, obraz człowieka.

¹ Szersze omówienie tych zagadnień, możemy znaleźć w: J. Tomczyk, B. Hałaczek, *U progu ludzkości*, t.1, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2008.

M. Słomka, z perspektywy dialogu nauki i wiary, próbuje ukazać różne stanowiska dotyczące pochodzenia człowieka. Po omówieniu fundamentalnych kwestii związanych z dialogiem myśli chrześcijańskiej z ewolucjonizmem, Autor porusza złożone zależności między naturalizmem i kreacjonizmem. W jego opinii dialog między naukami przyrodniczymi a wiarą jest nie tylko możliwy, ale i potrzebny. Jak pisze: „Dzięki zaangażowaniu ostatnich papieży i wielu chrześcijańskich intelektualistów tworzy się pozytywny klimat zespalandia różnorodnych perspektyw epistemologicznych, prowadząc do prawdy integralnej, gdzie dopełniają się odkrywczy wysiłek przyrodników oraz całościowe poszukiwanie sensu życia i historii. Wymaga to odniesienia do rzeczywistości transcendującej przyrodę, w której umysł oświecony wiarą dostrzega świat harmonii i piękna” (s. 235–236).

P. Lenartowicz w swoim opracowaniu² nawołuje do odwrotu od monizmu materialistycznego i powrotu do pluralistycznej metodologii arystotelesowsko-tomistycznej. Wskazuje, że paradygmat monizmu i redukcjonizmu materialistycznego „zagrabił” i „zagospodarował” kilka bardzo ważnych odkryć w biologii, których świadkami byliśmy w ostatnim czasie. Autor ogranicza się tu do czterech odkryć, ale wyjątkowo ważnych dla kształtowania właściwego pojęcia człowieczeństwa. Dotyczą one kolejno:

- zdolności do wykorzystywania informacji, zaszyfrowanej na nici polimeru DNA oraz zdolności do budowania nanomaszyn molekularnych przez wszystkie organizmy. Wskazywać to ma na prymat dynamiki nad strukturami żywego ciała;
- rezultatów eksperymentów nad regeneracją i klonowaniem, wskazujących na całościowość, niepodzielność i niewyczerpywalność potencjału rozwojowego formy żywej;
- faktu, że działania racjonalne występują u wszystkich form żywych, a nie tylko u zwierząt, choć człowiek, dzięki swej intelektualności wyrasta swoim behaviorem ponad poziom inteligencji czysto biologicznej;

² Jak zaznacza sam autor, artykuł w głównej mierze opiera się na fragmentach jego najnowszej publikacji książkowej pt. *Ludy czy małpoludy. Problem genealogii człowieka*, Wydawnictwo Ignatianum, Kraków 2010.

– nieciągłości w „zapisie kopalnym”, co falsyfikuje darwinowską hipotezę „powszechnego pokrewieństwa form żywych”, a równocześnie wzmacnia arystotelesowską wizję pluralizmu bytowego. Z drugiej strony, odkrycia paleoantropologiczne przemawiają za jednością rodzaju ludzkiego i koniecznością włączenia prehistorycznych (plio- i plejstocenijskich) form człowieka do gatunku *Homo sapiens* (s. 237).

Bogate w ryciny i zdjęcia opracowanie, podważa wiele mitów, jakie powstały na podstawie ewolucjonistycznej interpretacji wspomnianych wyżej odkryć nauki.

Publikację wieńczy rozdział pt. *Refleksje dydaktyka*. A. Siemianowski zabrał jakże ważny głos w sprawie zintensyfikowania nauczania filozofii – a antropologii filozoficznej w szczególności – w seminariach duchownych i na wydziałach teologicznych: „Teologia potrzebuje poznania filozoficznego właśnie w znaczeniu miłości mądrości, aby studiujący ją mógł się otworzyć na ludzkie doświadczenie prawdy. Antropologia jest właśnie tym «terenem» poznawczym, na którym można by ukazać szczególną nierozzerwalną jedność między poznaniem rozumowym a poznaniem, jakie daje człowiekowi wiara w Boga, w Jezusa Chrystusa i jego Kościół” (s. 275). W opinii autora tej wypowiedzi, kwestia, która zdaje się być najważniejsza w poruszonych zagadnieniach filozoficznego ujęcia problematyki człowieka, jest wykładanie antropologii jako wyraźnej filozoficznej refleksji nad bytem ludzkim. Oprócz zwięzłego przedstawienia faktów i wyników naukowego podejścia do człowieka, najważniejsze jest wyraźne ukazanie, „że żadne uogólnienia nauk pozytywnych o faktach antropologicznych nie dają odpowiedzi na pytania, jakie człowiek stawia sobie samemu” (s. 278).

Za niezwykle cenne i trafne należy uznać też spostrzeżenia R. Darowskiego, wykładowcy z przebogatym doświadczeniem dydaktycznym. Darowski, dzieląc się swym doświadczeniem dydaktycznym w zakresie wykładania filozofii człowieka, zwraca uwagę na siedem głównych zagadnień z tym związanych. Są to: specyfika filozofii człowieka, koncepcja filozofii człowieka, filozofia człowieka a antropologia filozoficzna, problematyka filozofii człowieka, sprawa podręcznika, filozofia a życie, potrzeba promocji filozofii polskiej.

Opracowanie to skierowane jest w głównej mierze do osób wykładających filozofię człowieka. Autor w sposób zwięzły omawia wymienione zagadnienia, kładąc zarazem nacisk na praktyczny – dydaktyczny – wymiar powyższych kwestii. Darowski znany jest ze swej aktywnej postawy promocji filozofii polskiej; również w omawianej publikacji sygnalizuje potrzebę rozpowszechniania poglądów i nurtów filozoficznych powstałych na terenie Polski. Aby zaradzić niedowartościowaniu filozofii polskiej, konieczna jest zmiana swoistej mody na autorów obcych, a upowszechnianie polskiej myśli filozoficznej. Zawartość recenzowanej książki jest w pewnym zakresie spełnieniem tego postulatu. Pozostaje sobie życzyć, aby postulat Darowskiego był spełniony w większym zakresie niż obecnie.

Omawianą książkę dodatkowo można by wzbogacić o autorski wykaz literatury, który mógłby posłużyć nie tylko dydaktykom – do przygotowania wykładów i prelekcji – ale i studentom – do zagłębienia się w daną tematykę. Mimo tego braku, publikacja stanowi wartościową pozycję. Spójność prezentacji, waga i oryginalność podejmowanych tematów, to niewątpliwe zalety tego opracowania. Z pewnością sięgną po nią studenci filozofii i teologii, w tym alumni seminariów duchownych.

Rafał Kupczak

Tadeusz Kuczyński, *Istnienie Świata? Czy wystarczą wyjaśnienia przyrodników?*, Petrus, Kraków 2010, ss. 246.

Istnienie świata jest najbardziej fundamentalnym problemem podejmowanym na gruncie filozofii klasycznej, a dokładniej na gruncie filozofii bytu. Można go zawrzeć w pytaniu: jaka jest ostateczna racja Istnienia Świata, a zatem również człowieka i wszystkiego tego, co człowieka otacza? Wszystkie inne pytania stawiane przez filozofię są pochodną tego jednego, pierwszego i podstawowego, pytania o to, jaka jest przyczyna Istnienia czegokolwiek? Nie można sensownie postawić go na gruncie żadnej innej nauki. Jest tak dlatego, że względu na swoje cele, swój przedmiot i metodę, żadna inna nauka, oprócz filozo-